

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

МАТЕРІАЛИ

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

М. ОДЕСА - 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

М А Т Е Р І А Л И

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

(Одеса, 20-21 травня 2022 року)

Одеса -2022

М 54 **Методологія та технологія сучасного філософського пізнання** // Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Одеса, 20-21 травня 2022 р.) 135 с.

Рецензенти:

***Пальчинська Мар'яна Вікторівна** - доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку,*

***Рибка Наталя Миколаївна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки Державного університету «Одеська політехніка»*

Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; філософію історії в сучасному вимірі; філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства; філософію синергетики та філософські погляди Г.Сковороди у світлі сучасності. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30 червня 2022 року)

як свобода «в ім'я чогось», тобто в ім'я якоїсь високої мети, тобто більше поширений «негативний», ніж «позитивний» зміст свободи як свободи «для чогось». При цьому, корінною відмінністю від західної раціональної традиції є те, що свобода всіх розглядається як гарант свободи окремого громадянина, а не навпаки, як це прийнято в сучасній Європі.

Усвідомлення цінності свободи в українській ментальності, архетип свободи як і інші етнічні архетипи та цінності, філософія серця, софійність світу є передумовою затвердження історичних звершень українського народу в їх загальнолюдській значущості, свободі та гідності.

Список використаних джерел

1. Атаманюк З. М. Свобода як фактор соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства : монографія / З. М. Атаманюк. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 87.
2. Наливойко Д. Оцінка Заходу – рецепція України в Західній Європі XI – XVIII. К, 1998. С 235.

Семко Яна Сергіївна (м. Одеса) – кандидат філософських наук, викладач кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДИТИНСТВА У РАКУРСІ ПОСТМОДЕРНУ

Особливого значення філософське розуміння суті постмодерну та постмодернізму набуває для осмислення феномену дитинства – як у формах його історичного, так і сучасного буття. Дитинство як генеральний ресурс, умова та фактор збереження та розвитку будь-якого суспільства є найважливішим елементом соціокультурного життя народів. Усвідомлення цього зробило дитинство одним із найактуальніших об'єктів соціально-гуманітарних досліджень сучасності. Але разом з тим феномен дитинства, як і раніше, залишається одним з найбільш маловивчених та малозрозумілих соціальних явищ [8]. В даний час ще тільки позначаються підходи до розгляду даного соціального феномену в його цілісності, в тому числі у розумінні його ролі у суспільному житті. А між тим однією з головних соціокультурних характеристик суспільства є ставлення до дітей, і дитинство тут, з позицій сучасного соціально-філософського знання, не просто віковий етап розвитку індивіда, але особливий соціокультурний феномен. Він безпосередньо пов'язаний з феноменом соціокультурного середовища, в якому дитинство реалізує себе як своєрідний та фундаментальний соціальний інститут суспільства, який відповідає за відтворення, збереження та історичний розвиток людського роду. Постмодерн став новою формою соціокультурної реальності, що особливо впливає на феномен дитинства в суспільстві епохи глобалізації, ускладнення взаємозв'язків суспільних суб'єктів, наростання нових викликів

соціальної стабільності. На тлі цих процесів провідною тенденцією розвитку сучасної людської цивілізації стала зміна культурно-історичного та соціального статусу дитинства, що характеризується зростанням кризовості у відносинах світу дитинства та світу дорослих [6].

У суспільстві різко зростає актуальність дослідження різних проблем дитинства, що безпосередньо пов'язано з чітким усвідомленням його ролі у забезпеченні існування та відтворення на змістовному та функціональному рівнях соціуму і людини. Постійно збільшується потік досліджень у цій сфері – від культурно-історичної психології розвитку (Л. Виготський, А. Лурія, О. Леонт'єв, Д. Ельконін), етнографії дитинства (М. Мід, І. Кон, Г. Виноградов) та його історії (Ф. Арієс) до соціології дитинства (В. Собкін), екологічної психології розвитку дитини (Г. Бурменська, Л. Обухова), соціально-генетичної психології (В. Рубцов), соціальної психології дитинства (В. Абраменкова), екології дитинства (У. Бронфенбреннер, В. Панов) та навіть віртуальної психології дитинства (Н. Носов) [6].

Різка актуалізація проблеми пояснюється кризою дитинства, що вибухнула і все поглиблюється, не помічати яку і не реагувати на яку світ дорослих просто не в змозі. Ця криза виражається у скороченні чисельності соціальної групи дитинства як структурного елемента соціуму, обумовленому різким погіршенням фізичного та психічного здоров'я у світі дитинства. Даний факт з очевидністю підтверджується тенденціями зниження народжуваності, зростання дитячої смертності, збільшення кількості дітей, що народилися з відхиленнями у розвитку, розширенням масштабів соціального сирітства, безпритульності та суїцидальних проявів у дитячому світі.

Дитячі психологи з тривогою повідомляють про розпад дитячої спільноти, збільшення випадків соціального інфантилізму, розпад сюжетно-рольової гри. Користуючись терміном А. Ахієзер [4], можна сказати, що навколишній світ – це велике суспільство, що складається з двох діалектично взаємопов'язаних структур – світу дорослих та світу дитинства. Вони взаємно доповнюють один одну, неспроможні існувати друг без друга, допомагають один одній у соціалізації, забезпечують своїм існуванням та функціонуванням процес успадкування, передачі соціально-історичної пам'яті, спираючись на яку суспільство здатне розвиватися як цілісна структура. Але вони одночасно і заперечують одна одну, і це заперечення закладено від початку протиставлення цих двох структур суспільства остільки, оскільки породжується їх змістовним розмаїттям. Звідси – завжди притаманний міжколінному спілкуванню горезвісний «конфлікт батьків та дітей».

Тим часом на зорі людської історії не було поділу суспільства на світ дорослих та світ дітей. Діти рівноправно включалися до колективів дорослих, брали участь із ними у спільній виробничій праці (частково це підтверджується даними про життєвий уклад представників архаїчних культур). Відповідно до гіпотези Д. Ельконіна [7], у подальшому ускладнення змісту та форм трудової діяльності, насамперед знярядь праці, унеможливило повноцінну участь дітей у її здійсненні. Ця історична метаморфоза призвела до виділення світу дитинства зі світу дорослих. Дитинство стає особливим періодом життя, відведеним для загальної орієнтації у складно організованому світі людської діяльності.

Вимушене протиставлення дітей дорослим історично стало необхідною умовою виживання людства у новій ситуації суспільного розвитку.

Велику евристичну цінність у цьому плані має запропонована в культурно-історичному підході ідея зв'язку дитини з дорослим, тому акцент у більшості сучасних досліджень дедалі більше зміщується у бік розгляду сучасного дитинства як результату соціогенези взаємин дітей та дорослих. При цьому поняття розвитку стає ключовим. Як у світлі цієї ідеї трактується дитинство? Дитинство – це період становлення дитини повноцінним членом людського суспільства, час найбухливішого розвитку людини, яке неможливе без посередницької ролі дорослого. Саме дорослий виступає посередником між дитиною та сукупністю соціокультурних цінностей, установок, норм, які визначають умови життя даного суспільства та можливість нормально жити в ньому. З цього погляду відносини дорослих та дітей доречніше називати діадою, психологічним симбіозом, оскільки вони утворюють цілісну систему, форму організації спільного життя та діяльності, що забезпечує обом сторонам процес взаємної соціалізації. Розвиток дитини, зумовлений вже одним лише фактом його включення до цієї системи, доповнюється розвитком іншого члена цієї діади – дорослого, який теж із необхідністю розвивається разом із дитиною. Більше того, є підстави стверджувати, що повноцінний розвиток дитини забезпечується тільки в тому випадку, якщо розвивається і дорослий, що спілкується з нею.

Дослідження, що проводяться в галузі історії та соціології дитинства, самі часом, здавалося б, суперечать одне одному. Так, французький історик П. Арьєс у своїй роботі «Дитина та сімейне життя при Старому порядку» [2] на основі аналізу історії повсякденності, художньої та іншої літератури, творів образотворчого мистецтва досліджує історичну генезу специфічної природи дитинства та фактично формулює основи аксіологічного підходу до дитини. Ідеї П. Арьєса дали поштовх до виникнення в американській історіографії особливого дослідницького напрямку, пов'язаного з вивченням феномену ненависті до дітей [5], мета якого – показати дітей як одну з найпригніченіших груп в історії людства та змусити сучасників усвідомити це. Найважливішою роботою у цьому напрямі слід вважати «Історію дитинства» Ллойда де Моза [3], що вибудовує своє дослідження в руслі «психоісторії» і виходить з того, що діти стають жертвами агресивності та жорстокості, які невід'ємно притаманні людській натурі взагалі. Порівняння моделей історичного розвитку дитинства Арьєса та де Моза виявляє різні вектори відношення світу дорослих до світу дитинства: у Арьєса – від волі до закріпачення дитини сім'єю та школою, у де Моза – до розкріпачення дитини від тиранії дорослих. Проте суперечність зникає, якщо звернути увагу на фактор, покладений в основу цієї та іншої класифікації відносин. П. Арьєс звертає увагу на зростаючу регламентацію дитячого життя, пов'язану зі збільшенням по мірі розвитку суспільства та культури кількості агентів соціалізації. У свою чергу де Моза акцентує увагу на зміні внутрішнього світу дитини, зростанні її особистої свободи внаслідок зміни відносин із дорослими, насамперед із батьками, по мірі переходу від патріархально-патерналістських до більш демократичних відносин. Дитинство справді є соціально-історичним феноменом – адже ідея дитинства властива

далеко не кожному суспільству.

Н. Постмен у своїй книзі «Зникнення дитинства» припускає, що якщо «ідея дитинства» з'явилася на певному етапі людської історії, то вона може і зникнути [9]. Щось подібне вже відбувається у сучасному світі. Телебачення прийшло на зміну книжковій культурі та щоденному спілкуванню з дорослими, і за його допомогою, не докладаючи жодних спеціальних зусиль, діти долучаються до культури дорослих, для них розкрито всі секрети «дорослості». Зникає дитячий одяг, дитячі іграшки та ігри все більше носять яскраво виражений характер атрибутів та дій світу дорослих, причому не завжди найкращих. Дитячі вади та злочинність мало чим відрізняються від дорослих. Дитинство, будучи структурним елементом соціуму, дзеркально відбиває у собі його проблеми. Ця постановка питання надзвичайно актуальна і для сучасного українського суспільства, яке чим далі, тим більше відчуває на собі вплив глобалізації та постмодерну. Бурхливе соціально-економічне та політичне життя початку XXI століття оголило проблеми економічного, політичного та соціального характеру.

Руйнування традиційних інститутів соціалізації, що існували протягом тисячоліть – сім'ї та дитячої спільноти, грубе вторгнення засобів масової інформації та індустрії розваг в інтимний світ особистості, безсоромна проповідь «нової моралі» та нав'язування «соціалізації телебачення» [1, с. 303] – все це призводить до нівелювання, розмивання поняття дорослості, «меркантилізації, вестернізації, навіть демонізації свідомості дитини» [1, с. 312].

Все це говорить про настання нової епохи дитинства та відносин між світом дорослих та світом дитинства, яка безпосередньо пов'язана із загальноцивілізаційними та загальнокультурними особливостями сучасного суспільства. Цю епоху відповідно до її основних рис можна наважитися назвати постмодерністською епохою дитинства. Постмодерністський світогляд, охоплюючи індивідуальну та суспільну свідомість сучасних людей, безпосередньо вплинув на класичну форму світосприйняття людини, що складалася тисячоліттями.

Список використаних джерел

1. Абраменкова В. В. Социальная психология детства: развитие отношений ребенка в детской субкультуре. Воронеж: МОДЭК, 2000. 416 с.
2. Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке. Екатеринбург: Изд-во Уральск. ун-та, 1999. 416 с.
3. Де Моз Л. Психоистория. Ростов на Дону: Феникс, 2000. 512 с.
4. Дольто Ф. На стороне ребенка. Санкт-Петербург: Изд-во «Петербург – XXI век», 1997. 527 с.
5. Кошелева О. Е. История детства: опыт зарубежной историографии. Педагогика. 1996. № 3. С. 81–87.
6. Фельдштейн Д. И., Сайко Э. В. Детство в развитии и как развитие индивида, личности. Мир психологии. 2004. № 1. С. 3–7.
7. Эльконин Д. Б. Психология игры. Москва: ВЛАДОС, 1999. 360 с.
8. Bertens H., Fokkema D. Forword. Approaching postmodernism.

Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 1986. 212 p.

9. Postman N. *The Disappearance of Childhood*. New York: Delacorte Press, 1982. 320 p.

Yaroshevich Maria, 2nd year student, Faculty of History and Philology, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky

Scientific adviser: Doctor of Philosophy, professor of the Department of Philosophy, Sociology and Management of Socio-Cultural Activity Oksana Petinova.

ISSUES OF SPIRITUAL VALUES TODAY

The problem of spirituality belongs to those philosophical problems that are called "eternal". It is especially relevant in the dramatic periods of human history, which is experienced today in Ukraine, when fundamentally new life phenomena and circumstances adjust the ways and means of life choices, social self-determination of individuals.

Great world changes are taking place in the world due to globalization processes, but the impact of globalization on spirituality has not been studied enough and needs further development. After all, spirituality is the inner world of man, the center of his intellectual and emotional-volitional forces in the unity of consciousness, self-consciousness, worldview and will.

For a better understanding of spiritual values, we should pay attention to the concept of values, as well as the doctrine of values - axiology.

According to M. Holovaty, values are certain ideas, views, with which a person satisfies his needs and interests. Values become real guidelines for human behavior and form people's practical life institutions. They determine changes in the inner world of man. An interesting statement of philosophy is that the highest value is man. Protagoras's famous thesis: "Man is the measure of all things"

Axiology is the science of values, the study of the nature of spiritual, moral, aesthetic and other values, their relationship to each other, to social, cultural factors and human personality.

Spirituality is a measure of human humanity, its main attributive property. Spirituality is something that gives a person a unique uniqueness among all living things on the planet, something that is inherent in him and only her. In addition, the spiritual world of the individual is not externally formed, but is the property of human activity as an active whole, self-directed to meet their internal natural needs.

Today in Ukraine the issue of spiritual crisis has become most acute. Our society is now subject only to wealth, and spiritual values are relegated to the background. In the first place, a person puts only wealth, career and money. L. Chupriy's opinion is logical, where it is noted that in such conditions it is very important to intensify efforts to raise the spiritual level of the Ukrainian people, the formation of a stable system of deep moral and religious values. There are a number of factors that influence the formation of value orientations. In the first place - it's family upbringing. After all, it is the family that indicates the right direction of